

Naša iskustva

Silvija Bosner

UZ PROJEKT »UČENJE NJEMAČKOG JEZIKA U RANIJEM UZRASTU«

Projekt »Učenje njemačkog jezika u ranijem uzrastu« već se traku godinu provodi na nekoliko zagrebačkih škola. Taj projekt ima i radni podnaslov »Kognitivni pristup u učenju stranog jezika«. Za razliku od nekoliko drugih, sličnih pokušaja, ovaj pristup je izrazito eksperimentalan, što ujedno znači i fleksibilan. Materijal koji se u praksi pokaže neprikladan odmah se prilagođuje evidentnim, reprezentativnim i relevantnim činiocima koji su i uvjetovali njegovo mijenjanje. Nakon izmjena ponovo slijedi provjera u praksi, sve dok se nekoliko puta uzastopno ne dobije povratna informacija da je materijal optimalno akceptiran.

Glavni je princip ovog projekta, dakle, učenje s razumijevanjem, i to na svakom polju i razini. Učenik mora razumjeti ono što čuje, ono što kaže, pročita ili napiše. Nije riječ o semantičkom razumijevanju. Unutar njegovih spoznajnih mogućnosti učeniku mora biti jasno zašto je to upravo tako. Ovo nisu zaključci dobiveni teoretičiranjem.

Mnogi se metodičari pribjavaju negativnog transfera iz materinskog jezika, kao i toga da se dijete zbunjuju ako se prelazi čas na materinski jezik čas na strani, te da zbog toga treba ostati konzekventno kod stranog idioma. Praksa je dokazala da to baš i nije uvijek izvedivo. Objasnjenje na materinskom jeziku vrlo je često i te kako potrebno da bi se djetetu osvijestile sličnosti i razlike između materinskog i stranog jezika. Činjenica je da učenik trajno usvaja samo ono znanje koje je osvješćeno, koje razumije.

Pošto se ne ide za tim da se novi pristup u učenju njemačkog jezika deklarira kao jedini i neprikosnoven, a ostalim se metodama odriče svaka kvaliteta, smatraju se prve dvije godine učenja, dakle II i III razred kao 1. faza učenja, a IV razred početkom 2. faze. U IV se razredu kombinira kognitivni pristup s nekim elementima AV-metode, koja već postoji u obliku multimedijalnog sklopa.

Učenici su na satima u svakom slučaju glavni akteri i kreatori rada. Treba samo imati sluha za njihove kreacije. Vrlo je važno primijetiti trenutak u kojem se javlja umor ili zasićenost i — promijeniti sadržaj ili način rada. Klasična artikulacija sata mora doživjeti, u tom slučaju, neke promjene.

U fazi kada je nešto više pisanja i čitanja, nikako se ne smije zanemariti prvo i osnovno načelo učenja stranog jezika — govorna komunikacija. Izgovoren riječ uvijek mora biti polazna točka i glavna preokupacija svakog sata. Iz nje mora pisanje i čitanje izrastati kao logičan slijed. Dijalog mora biti upotpunjeno kratkim narativnim tekstom, jer djeca vrlo teško uspijevaju pre-

pričati upravni govor, dok iz narativnog teksta lako nastaje govorna, dijaloška situacija.

Objasni li se pravopis, tj. način pisanja, kao grafički prikaz jednog specifičnog fonetskog sistema, problema gotovo i nema. Grešaka ima relativno vrlo malo. Teškoća je, možda, posebnost artikulacije nekih glasova kojih u našem fonetskom sistemu nema, pa se njihov izgovor teže usvaja, ali i tu se postižu dobri rezultati primjenom fonetskih vježbi.

Već se desetljećima teoretičarima i nastavnicima stranih jezika nameću pitanja — kada početi učiti strani jezik, koju metodu upotrijebiti i kako motivirati učenike. U traženju optimuma, dobra se granica pomiče naniže. Jedanaest, pa deset godina, negdje se počinje sa pet a negdje sa sedam godina. Mi smo se odlučili za osam — zapravo za drugi razred osnovne škole. Zašto baš drugi razred? Zbog mnogo razloga. U tom se razdoblju dijete već saživjelo s ritmom života škole, steklo određene radne navike i neka znanja — slušanje s razumijevanjem, vještinu čitanja i pisanja. Zašto je to bitno kada postoje audiovizuelne metode? Svaka je metoda u svojem početku progresivna, ali i radikalna. Moglo bi se reći isključiva. Praksa s vremenom djeluje kao filter, koji pročišćava kvalitetne osobine neke metode od onih manje kvalitetnih ili čak pogrešnih. AV-metoda neosporno ima svojih dobrih kvaliteta, ali nije jednak primjenljiva u radu s učenicima svih uzrasta, grupama ili pojedincima, kao ni na svakom stupnju rada. Iskustvo je pokazalo da ima djece koja nisu auditivni tipovi i koja u radu, gdje se primjenjuje AVGS-metoda, ne pokazuju nikakve rezultate.

Automatizacija struktura pomoću drila, neprikošnovenno kopiranje izgovora s vrpce i reprodukcija za koju je uvijek potreban neki izvanjezični stimulus, slika na primjer, prilično zanemaruje neke vrlo bitne psihološke funkcije, koje u sebi impliciraju, prije svega, logiku, asocijacije i disocijacije, sklađištenje informacija koje su razumljive i jasne, kao i sposobnost da se iz zaliha informacija izvuku informacije potrebne za komunikaciju pomoću razumijevanja, a ne na temelju Pavlovlevih uvjetovanih refleksa.

Dokazalo se na nizu primjera da dijete mnogo lakše svladava ono gradivo koje razumije, a isto je tako sposobnije da upotrijebi neku jezičnu strukturu u različitim komunikacijskim situacijama, ako je svjesno njezina monovalentnog ili polivalentnog značenja. (Kao primjer za to mogla bi poslužiti njemačka riječ *bitte*, koja u najjednostavnijoj svakodnevnoj komunikaciji može značiti i *molim* i *izvoli*. Ako se učenicima od 8 godina u nekoliko rečenica objasni polivalentnost toga izraza, on ih više neće zbumnjivati, niti će ga pogrešno upotrebljavati. Slično je i s upotrebotom nekih fonema, koji su ujedno i sememi. Uz jednostavno objašnjenje prilagođeno njihovo mogućnosti poimanja, greške se uvelike smanjuju.)

S razumijevanjem je usko vezan i faktor motivacije. U toku rada je zamićeno da djeca koja razumiju što uče i koja se mogu svjesno koristiti stečenim znanjem, pa čak i samostalno kombinirati unutar tog znanja, za što su apsolutno sposobljena, s velikim zanimanjem — čak i bez nagrade, što je obično ocjena — i s velikom voljom surađuju na satima njemačkog jezika.

Analizira li se povijest pedagogije i didaktike, mora se doći do zaključka da, kao i općenito u životu, ekstremnost i isključivost nikada nisu bili predobri rezultati. Tako i u učenju jezika. Metode i oblike rada treba kombinirati i što je najvažnije — osmisiliti. Žalimo se da su naši učenici sve više reproduktivci, a često im mi oduzimamo mogućnost kreiranja.

Djetetu je u genima da neprestano pita — zašto?, a mi ga, umjesto da mu damo mogućnost da misli, zatravamo već gotovim informacijama — programiramo ga poput kompjutora. Objasnimo li na samom početku djetetu da je jezik logičan sistem, koji izrasta iz života, povijesti i običaja ljudi, da je on uzročno-posljedična i funkcija i varijabla ljudskog bivstvovanja, a ne šablonizirani, petrificirani školski predmet, i damo li mu mogućnost da pita — zašto? — nastava će stranog jezika imati, pouzdano, drukčije rezultate nego što ih ima sada.

Kombinirati multimedijalni sklop, tj. njegove dokazane pozitivne elemente s kognitivnim pristupom jeziku, značilo bi naprsto slijediti principe dijalektike, koji nam obično pružaju najjednostavnija i najlogičnija rješenja neke problematike.

Jasna Gotovac

RAD NA VOKABULARU U V RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Usvajanje riječi stranog jezika oduvijek je za nastavnike i autore udžbenika bio izazov. Kako da učenik nauči riječ stranog jezika, njezino značenje u odnosu prema drugim riječima i njezino značenje u odnosu prema fizičkoj stvarnosti koju ta riječ označava?

Učenje riječi je učenje postepenog razlikovanja značenja riječi stranog jezika od značenja njihova najbližeg ekvivalenta u materinskom jeziku. To je i učenje leksika pojedinog konteksta. Ponuditi učeniku prijevod nepoznate riječi, ne znači naučiti ga njezino značenje, iako takav način ponekad učeniku pomaze da razumije novu riječ u određenom kontekstu.

Opasno je vjerovati u to da će učenici u početnoj fazi učenja stranog jezika naučiti značenje objašnjениh riječi. Prihvatanje i usvajanje značenja riječi proces je koji se odvija postepeno i traje dugo.

Za prvih nekoliko vježbi u udžbeniku za engleski jezik I SPEAK ENGLISH B, autora Brozović—Gerčan, nisam tražila od učenika da pribilježe riječi, čak ni da imaju rječnike za zapisivanje. Međutim, nakon 3. ili 4. vježbe, poslije obrađenih A i B cjelina pojavilo se kod učenika:

- a) zaboravljanje značenja riječi, a time i nemogućnost dalje upotrebe, i
- b) učestalost grešaka u ortografskom bilježenju pojedinih riječi, unatoč redovitoj upotrebi radne bilježnice.

D. A. Wilkins sugerira široki raspon vizuelizacije riječi, što više vizuelnih stimulusa, što je s ovakvim tipom udžbenika ostvarljivo do maksimuma. Wilkins smatra da je učenje riječi iz bilježnice, pa prema tome i zapisivanje riječi, pogrešan način učenja riječi jer je time svaka riječ lingvistički i situaciono sasvim izolirana. Međutim, mi učeniku moramo nešto ponuditi, nekakav zapis, tumačenje riječi koje on mora i zapisati, iako smo objasnili vokabular na satu svim raspoloživim sredstvima koja pruža tip multimedijalskog udžbenika. Fun-